

Intervju med Timothy Snyder: ”Syftet med detta krig är att krossa Ukraina som nation”

Amélie Poinssot

Mediapart, 4 juni 2022

Timothy Snyder, författare till ett tiotal arbeten om Central- och Östeuropas historia, ser den ryska invasionen av Ukraina som en del av Europas koloniala bakgrund. Han ser också detta krig som ett folkmord, som detta definieras i konventionen från 1948.

Timothy Snyder (Wikipedia CC BY-SA 4.0)

De grymheter som Ukraina drabbas av sedan den 24 februari är inget nytt. De ingår i en lång historia av förbrytelser och förtryck mot ett land klämt mellan stormakterna.

Den amerikanske historikern Timothy Snyder skriver följande i *Den blodiga jorden: Europa mellan Hitler och Stalin*,¹ sitt kanske mest kända arbete om massmorden i Central- och Östeuropa från 1930-talet till slutet av andra världskriget: ”Stalinisterna koloniserade deras land och nazisterna koloniserade det Ukraina som Sovjet ockuperat: för ukrainarna innebar det ett oupphörligt lidande. Under de år Stalin och Hitler var vid makten dödades fler i Ukraina än någon annanstans.”

Även om offren i det krig Ryssland för idag inte går att jämföra med de massakrer som ägde rum på 1900-talet finns det ändå vissa bestickande paralleller. Massmord, våldtäkter, folkomflyttningar ... ”och en avsikt ständigt upprepad att hindra den ukrainska nationen från att existera i framtiden”, säger Timothy Snyder till *Mediapart*. Vad har Ukrainas och Rysslands

---

¹ Kom ut på svenska 2011

historia att lära oss om den nu pågående konflikten och om de djupa skillnaderna mellan de båda samhällena? Intervju med en av de stora kännarna av dessa länder.

Har detta krig på något sätt förändrat din uppfattning som historiker och specialist på Ukraina och intilliggande länder? Finns det något som bekräftar vad du tidigare iakttagit i ditt forskningsarbete?

Mycket. Först och främst påminner detta krig oss om hur viktigt det är att känna historien i stället för att glömma bort den. Invasionen av Ukraina kan ses som en följd av att Ryssland självt undertryckt sin egen historia och ersatt den med myten om oskuld.

Detta krig påminner oss också om hur viktigt Ukraina varit för ordningen – eller oordningen – i Europa de senaste 100 åren. Ukraina var en central del av Stalins projekt, och av Hitlers ... Och det är centralt för Putins idé om ett imperium. Jag tror inte vi kommer att få ett fredligt och stabilt Europa så länge som inte Ukraina är fullt ut integrerat i detta Europa.

Slutligen är jag också, i egenskap av historiker, djupt berörd av Putins sätt att tala om Ukraina, som om det varken var en stat eller en nation. Och sedan 1939 känner vi mycket väl till det: det har skett ett folk mord på det ukrainska språket, vilket blev möjligt på grund av att det förekom folk mord i området. Men det ukrainska folket har inte försvunnit.

Vi återkommer till frågan om folk mord. Men låt oss först fokusera på 1930-talet. Är det den bästa utgångspunkten för att förstå vad som sker idag? Handlar det i någon form om en upprepning, ett folks motstånd mot ett brottsligt kolonialt förtryck? 1930-talet dominerades av Holodomor, den hungersnöd som sovjetmakten ställde till med och som ledde till att cirka 3,3 miljoner dog. Men bönderna i Ukraina gjorde också motstånd ...

Den koloniala ramen är mycket användbar inte bara för att förstå Ryssland, utan också Europas historia. Putin tillämpar i själva verket det koloniala språk som européerna använt sig av under 500 år. Men han är i färd med att uppfinna en ny form av rysk kolonialism. Förvisso existerar en tradition av ryskt imperium. Men idén om att något som Ukraina inte existerar och att ukrainarna i själva verket är ryssar är mycket långtgående. Även med den ryska nationalismens måttstock.

Till och med om man ser till Stalin?

Ja, Stalin visst mycket väl, utifrån sina egna personliga erfarenheter, att Ukraina var en realitet. Han hade för övrigt mycket mer erfarenhet av Ukraina än Putin. Han vände sig mot landet när han började få problem med kollektiviseringen, men han påstod aldrig att det inte existerade. I hans ögon var Ukraina ett hot, det var inte lojalt, det måste bestraffas.

För att återgå till 1930-talet måste det framhållas att det ukrainska minnet av den perioden skiljer sig mycket från det ryska. Ukrainarna vet, genom familjetradition, att en organiserad hungersnöd dödade miljontals människor, medan ryssarna har fått lära sig att tro att alla led lika mycket och att ukrainarna när de talar om Holodomor klagar över inget alls, eller att de kort och gott bara är nationalister.

Hur kommer det sig att det ryska och det ukrainska samhället är så olika idag? Å ena sidan ett enhälligt motstånd, en kampvilja, en önskan att knytas till Europa. Å andra sidan en passivitet, en brist på kritisk distans till makten, en minimal opposition. Som historiker, hur förklarar du skillnaderna?

Frågan är intressant, för de båda samhällena är verkligen mycket olika.

För det första har Ukraina passerat genom alla viktiga etapper av europeisk historia, vilket inte Ryssland har gjort. Om man ser till historiska referenser i Frankrike eller Västeuropa som

den medeltida staten, renässansen, reformationen, barocken: allt detta har funnits i Ukraina, men inte i Ryssland.

För det andra började Ukrainas politiska historia på 1600-talet med idén om uppror. Kosackernas uppror på 1600-talet var i grunden en proto-nationell rörelse. Den innehöll komponenter som var såväl språkliga, som religiösa och ekonomiska. Det finns ingen motsvarighet i rysk historia.

När till sist den nationella rörelsen i Ukraina uppstod på 1800-talet inom ramen för det ryska imperiet vände man sig uttryckligen till folket och inte till staten. Den ukrainske historikern Mychajlo Hrusjevskij har skildrat den historien utifrån en helhet av nya idéer, sociala händelser, ett språk och en kultur, och inte utifrån en inriktning på staten. När man började skildra Rysslands historia handlade allt om imperiet och om statsmakten.

Om vi går fram till idag finns ytterligare något som inte fått någon större uppmärksamhet: språkfrågan. Det är givetvis viktigt för ukrainarna att ha sitt eget språk. Men vad man inte talat om så mycket är att ukrainarna har två språk. Och de växlar oupphörligt mellan båda, vilket ger dem en viss mental flexibilitet. Det är också en sak som skiljer dem från ryssarna.

Existerar denna tvåspråkighet fortfarande, trots kriget?

Ja, givetvis. Det finns ukrainare som bara talar ryska, andra som gör det till en hederssak att bara tala ukrainska ... men många går fram och tillbaka mellan båda beroende på behov. Till exempel talar de ukrainska soldaterna ryska för det mesta. Kommandospråket är ukrainska, man använder sig av ukrainska för att föra den ryska underrättelsetjänsten bakom ljuset, men mycket ofta talar man ryska sinsemellan.

Visserligen gör kriget att den allmänna tendensen är att ge ukrainskan mer utrymme än ryska. Men när konflikten är över tror jag att Ukraina mer kommer att likna Schweiz, där folk använder sig av franska eller tyska utan att det tyder på att de är fransmän eller tyskar.

Det finns ytterligare något som skiljer de båda länderna åt. Ukraina är ett mycket decentraliserat land, såväl på det institutionella planet som när det gäller mentaliteten. Ukrainarna anser att politiken är lokal: om man vill få igenom något måste man göra det med folk lokalt.

Det märks också på hur kriget förs: för ryssarna handlar det om ett idiotiskt beslut fattat av en person i Moskva och folk lyder bara order. I Ukraina är det en populär president som anger riktlinjer som till stor del förverkligas av officerare på lägre nivå, i hela landet och med hjälp av en lokal gemenskap. Det är ett helt annorlunda sätt att se på hur kriget ska fungera.

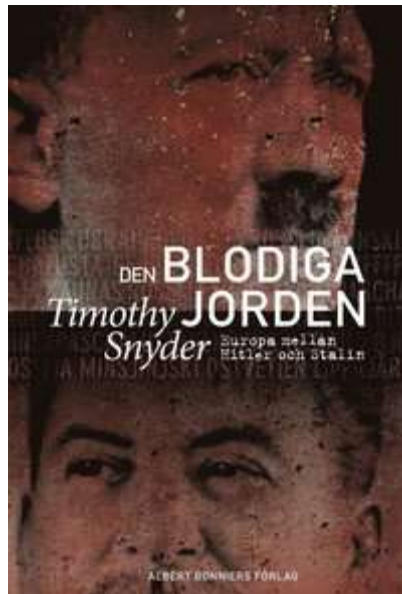
Har inte dessa båda samhällen också olika förhållningssätt till historien, till det förflutna, till andra världskriget?

När det gäller andra världskriget är skillnaden betydande. Sanningen är ju att ukrainarna led avsevärt mycket mer än ryssarna. Men de senare har en tendens att skaffa sig ensamrätt på lidandet, vilket sårar ukrainarna.

Det finns förstås också en annan fråga som det råder olika syn på: hur man ska se på Sovjetunionen. I den ryska diskursen framställs Stalin i stort som en effektiv ledare, medan man i Ukraina betraktar honom som den som var upphov till grymheterna.

Sedan är det nuvarande seklet lika avgörande för att förstå skillnaderna mellan de båda länderna. Trots alla svårigheter har ukrainarna lyckats slå vakt om demokratiska val, att byta ut sina ledare ... Så är inte fallet med ryssarna, där man aldrig lyckats ersätta en ledare med en annan i demokratiska val. Putin var utsedd av Jeltsins team och sedan har det aldrig hållits några riktiga val.

Under de 30 år som förflutit har detta påverkat ukrainarnas sätt att se på sig själva. I det kollektiva minnet finns nu minnet av Majdan, minnet av den första resningen 2004-2005 [den orangea revolutionen, red.], minnet av ett land kapabelt att själv bestämma vilka allierade man vill ha. Det är ett minne som ryssarna inte har, för där har man aldrig gjort allt detta.

Din mest kända bok heter *Den blodiga jorden*. Men Ukraina är också landet med "den svarta jorden", denna "tjernoziom" som är så bördig ... Vilket lett till att den varit oerhört eftertraktad genom historien. I din bok skriver du att det var en orsak till nazisternas invasion 1941. Hitler "drömde om denna oändligt bördiga ukrainska jord" skriver du. Är det också något som ligger bakom Vladimir Putins agerande nu?

För Stalin och för Hitler var Ukrainas svarta jord en betydelsefull naturtillgång. Som den varit för Polen redan på 1600-talet, för Aten under antiken ... Så har det varit i 2 500 år! Det är en orsak till att Ukraina så ofta blivit en krigsskådeplats.

Ändå tror jag inte att detta varit något huvudmotiv för Putin. Under detta krig kommer den ryska armén att försöka utnyttja de resurserna till fullo och orsaka maximalt med skada, men rent ekonomiskt hade Putin inget intresse av detta krig. Det handlar framför allt om ett ideologiskt krig baserat på idén om att Ukraina inte existerar och på uppfattningen att han i egenkap av ledare för Ryssland har ett uppdrag att uppfylla.

Men har den ryske presidenten ändå inte intresse av att hejda Ukrainas utveckling? Att hindra det från att utnyttja sina naturtillgångar, där också inte oväsentliga reserver av gas och mineraler ingår?

Ja, detta ingår som en del av planen på att krossa den ukrainska staten och det ukrainska samhället. Skada Ukrainas ekonomi och deportera kvinnor och barn, döda män, bränna bibliotek och arkiv ... ingår i samma projekt: utplåna Ukraina som nation.

Skulle Putin inte ha något intresse av att blockera exporten av 22 miljoner ton spannmål från hamnarna vid Svarta havet, enligt siffror som Ukrainas president Volodymyr Zelenskyj nämnde för några dagar sedan?

Så långt vill jag inte sträcka mig, men hur som helst är det inte huvudorsaken till att han inledde detta krig. Nu när man befinner sig mitt i konflikten känner sig den ryske presidenten nöjd med att använda maten som vapen, att se miljontals svälta runt om i världen, att roffa åt sig spannmål, ge bort den till Syrien eller försöka sälja den. Det är ett av vapnen i kriget och ytterligare ett sätt att ta död på Ukraina som nation.

I en intervju med den polska veckotidningen *Polityka* i mars sade du att ett folkmord pågår. Menar du det i juridiska termer?

Jag talar om folkmord i exakt juridisk mening. I *Konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord* från 1948² stödjer sig definitionen av folkmord på två saker: avsikten och handlingen. Vanligen är det avsikten som är svårast att bevisa.

I det fall vi har att göra med här är det inte svårt alls. I motsats till de flesta tidigare folkmorden upphör Ryssland inte att tala om sina folkmordsintentioner. Man gör det oupphörligt, som om det rörde sig om en form av trots mot Väst. När Putin säger att det inte finns någon ukrainsk nation eller någon ukrainsk stat är det folkmordets språkbruk enligt specialisterna på folkmord.

Avsiktsdeklarationerna kommer från högsta håll i den ryska staten och de repeteras kontinuerligt i televisionen, som är statens egendom. Det är ovanligt med någon tv-studio där det inte talas om att den ukrainska nationen ska utrotas.

En av de största officiella ryska nyhetsbyråerna, Ria Novosti, har publicerat två mycket viktiga texter – den ena två dagar efter invasionen, den andra några veckor efteråt – där det mycket tydligt framgår att syftet med kriget är att utplåna Ukraina som nation.

Att utplåna en nation behöver inte vara liktydigt med att utplåna ett folk ...

Visst. Men att döda alla medlemmar av ett folk i ett land är inte enda sättet att begå folkmord. Om så vore skulle inte ens Förintelsen vara ett folkmord, eftersom inte alla judar dödades. Man begår folkmord när man har avsikten att förgöra en hel nation och när man genomför handlingar i det syftet.

Och här har vi en rysk regim, som aldrig upphör att erkänna sina intentioner. Det är ovanligt: det utgör en stor skillnad jämfört med Förintelsen och många andra brott genom historien. Den ryska regimen fortsätter att säga vad den gör. Det som skett är också ganska uppenbart. Deporteringen av kvinnor och barn till Ryssland i syfte att assimilera dem är ett brott mot artikel II i *Konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord*, där det uttryckligen heter att ”med våld överföra barn från gruppen [nationell, etnisk, rasmässig eller religiös] till en annan grupp” är ett folkmord.

Ryssarnas metod att leta upp borgmästare, lokala aktivister, med andra ord viktiga personer i nationen, kidnappa dem och mörda dem, är också folkmord. Även våldtäkter har en dimension av folkmord. När man hör soldaterna berätta vad de gör när de våldtar ukrainska kvinnor handlar det om en bestraffning, men också att hindra dem från att föda ukrainska barn.

Därmed är det fråga om massmord, våldtäkter i massomfattning, deportationer i massomfattning ... och en ständigt upprepad avsikt att hindra Ukraina som nation från att existera i framtiden.

Och vad har då Ukraina för framtid? Med territorier som verkar definitivt förlorade eller på väg att gå förlorade (Krim och de självutropade republikerna Luhansk och Donetsk sedan 2014 och Cherson, Mariupol och kanske hela Donbas när det nu pågående kriget är över). Ska man se förlusten av de områdena som något definitivt? Ska man föreställa sig Ukrainas framtid som neutralt, en form av randstat av Libanons karaktär?

Vi måste ha klart för oss att Krim och Donbas ockuperats illegalt. Inget land i världen erkänner dem som delar av Ryssland. Om man går med på att länder kan ta territorier då faller hela den internationella ordningen.

---

² [Konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord](#) (Ratificerad av Sverige den 9 maj 1952)

Men det är varken du eller jag, varken Washington eller Paris, som ska bestämma hur Ukraina ska se ut när kriget är över. Den uppfattningen kan förefalla banal, men den är fundamental. För vi får inte ge oss in på en kolonial diskussion om Ukraina, om en fördelning av ukrainskt territorium. De diskussionerna måste föras av ukrainarna själva.

Det ligger förvisso i vårt intresse att Ukraina vinner kriget så fort som möjligt. Något annat skulle försvaga våra demokratier och uppmuntra aggressioner, att använda sig av kärnvapen ... En rysk seger skulle vara en mardröm ur säkerhetssynpunkt.

Men just nu går inte diplomati att tillämpa. Den kan bli det senare, för att komma fram till ett avtal, om gränser, eventuella eftergifter ... men först när Ukraina vunnit kriget. Denna förvirring som gör att man tror att diplomati kan ersätta en seger gör mig orolig. Det går inte att uppnå seger genom diplomati. Utan enbart genom att vinna kriget.

Handlar det i själva verket om ett självständighetskrig för att få slut på den ryska imperialismen?

Ja. Jag skulle tillägga att det finns ett skäl till varför Ukraina måste vinna och det handlar just om Rysslands framtid. Alla länder i Europa, inklusive Frankrike, kunde när deras imperieperiod var över konsolidera sin republik, sitt välstånd, sin rättsstat. Om Ukraina segrar har Ryssland möjlighet att bli ett normalt land i stället för att fortsätta att betrakta sig som ett imperium.

Under modern tid var den fråga Europa allmänt stod inför: integration eller imperium? Antingen hade man stater som integrerades på grundval av jämlikhet, eller också imperier. Putinregimens svar är mycket klart: han vill ha imperiet. Ett imperium som motsätter sig Europeiska unionen och vill att den ska spricka i olika bitar.

Vi befinner oss således i ett krig för Ukrainas självständighet, men också för Rysslands post-imperie-framtid och framtiden för den europeiska integrationen. Utan Ukraina kommer det inte att bli någon fred på kontinenten. Jag anser att priset för att inte integrera landet är mycket högre än för att integrera det.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

I sin bok *Vägen till ofrihet* (2019) hävdar Timothy Snyder att ryska fascistiska filosofer – i synnerhet Ivan Iljin, (1883-1954) och den fortfarande verksamme Aleksandr Dugin – haft stort ideologiskt inflytande på kretsen kring Putin (bokens fyra första kapitel handlar till stor del om detta). Dessa två filosofer tas även upp i de följande texterna:

[Vart går Ryssland? Olycksbådande ideologiska tendenser](#) (3 artiklar)

Benny Andersson: [I tsarernas fotspår. Den ryska imperialismen vaknar på nytt](#)

[Nicolas Werth om Putins Ryssland och Ukraina](#) (förf. fransk historiker)

Slavoj Žižek: [Ukraina och det tredje världskriget](#) (mars 2022)

Dokument:

Vladimir Putin: [Om den historiska enheten mellan ryssar och ukrainare](#)

Timofej Sergejtsev: [En rysk plan för folkmord på Ukrainas folk](#)